

Pasient- og brukerrettighetsloven

Kap. 4A

§ 4A-1 til § 4A-11

Helsehjelp til pasienter
uten samtykkekompetanse
som motsetter seg nødvendig helsehjelp

Trond Eirik Bergflødt
Rådgiver, spesialsykepleier geriatri
Kompetansesenter for demens

BERGEN
KOMMUNE

Kontreadmiral Sverre

- 78 år, Alzheimers sykdom
- Bor på sykehjem
- Siste tre måneder - motsetter seg morgenstell
- Får gitt hjelp x2/uke

Bilde: pixabay

Kontreadmiral Sverre

- Inkontinent urin
- Inkontinent avføring
- Hel hud - sår hud
- Infeksjon i hud
- Decubitus, sakralt
- Diabetes

Bilde: pixabay

BERGEN
KOMMUNE

Formål

Å yte nødvendig helsehjelp

...og redusere bruken av tvang

- Vi iverksetter systematisk tillitsskapende tiltak

for å hindre vesentlig helseskade

- Vi bruker tvang for å gjennomføre helsehjelpen

Vilkår for bruk av tvang Kap. 4A

Motsetter seg

**Mangler
samtykkekompetanse**

Tillitsskapende tiltak

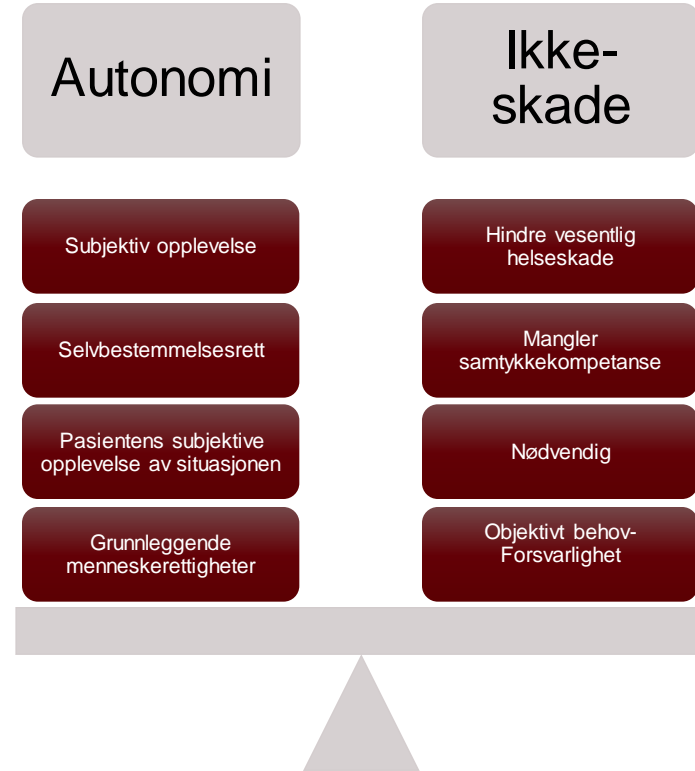
**Vesentlig helseskade
på pasienten**

Nødvendig

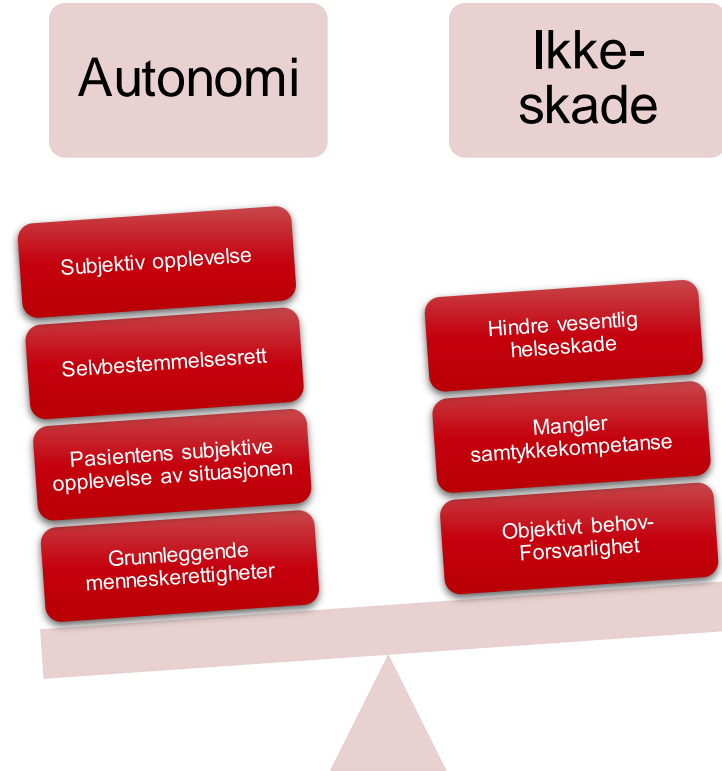
Den beste løsningen

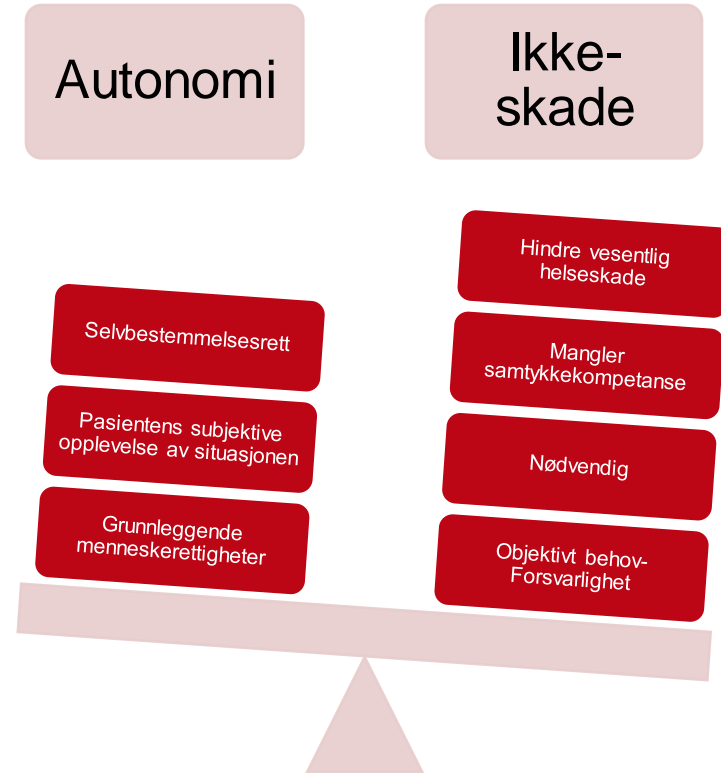
Tvang - nødvendig eller uetisk?

Tvang - nødvendig eller uetisk?

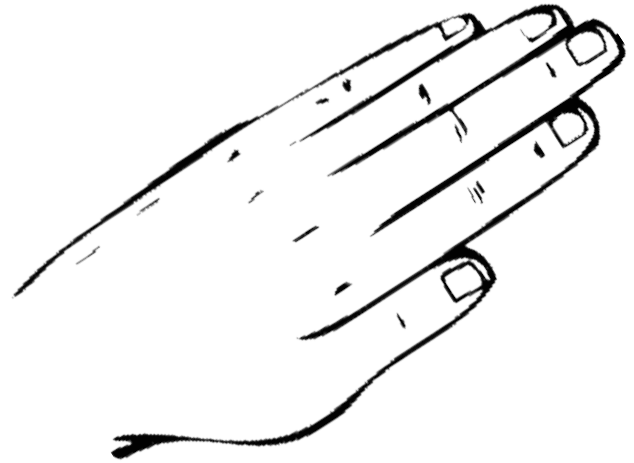

Tvang - nødvendig eller uetisk?

Grense for tvang

- **Alminnelige oppfordringer**
 - Veiledning, forklaringer, motivering, overtalelser etc.
- **Mild fysisk påvirkning**
 - Håndledelse for å lede pasient
 - Vise retning

Ulik lovverk - ulike vilkår -ulike muligheter

Nødrett og nødverge –fare for skade på andre

Straffeloven § 17 & 18

§ 17. *Nødrett* → *beskytte liv og kostbare ting*

En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når

- a) den blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom eller en annen interesse fra en fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, og
- b) ikke går lenger enn nødvendig, og
- c) denne skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen.

§ 18. *Nødverge* → *beskytte seg selv*

En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når den

- a) blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep,
- b) ikke går lenger enn nødvendig, og
- c) ikke går åpenbart ut over hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld.

Forsvarlighet

Helsepersonelloven § 4

Helse og omsorgstjenesteloven § 4-1

- Plikter å ta avgjørelsen om tvang på faglig forsvarlig grunnlag
- Uforsvarlig å ikke fatte vedtak når det brukes tvang
- Plikter å gi helsehjelpen på en omsorgsfull måte → skånsom måte
- Gjennomføre tvangsbruken på en forsvarlig måte
- Helsepersonell må mestre gjennomføringen av tvangstiltak
- Gi forsvarlig hjelp selv om Sverre motsetter seg
- Trusler eller stemmebruk brukt for å skape underkastelse er ikke etisk og faglig forsvarlig

Forholdsmessighet

= fordelene må være større enn ulempene med bruk av tvang

Borgarting lagmannsrett 2011-37799 (RG-2011-436)

- Tvang til tannundersøkelse → tannrotbetennelse, fare for forverring av infeksjon i kjeve og munnhule ansett som reell
- Tanntrekking i narkose og i forkant beltelegging ansett som forholdsmessig til risiko for vesentlig helseskade

Helhetsvurdering

- Tvang kan kun brukes når det **i en helhetsvurdering** fremtrer som **den klart beste løsningen**
- **Tillitsskapende tiltak**, utredning, og andre ikke-medikamentelle tiltak er prøvd for å få pasient til å samtykke til hjelpen
- Vurderingen er gjort sammen med **noen som kjenner pasienten**; primærkontakt, pårørende
- **Pårørende** er rådført; Hva ville pasienten ønsket selv
 - Har pasienten tidligere uttrykt noen spesielle standpunkt?
- Hensyn til **medpasienter**, arbeidssituasjon til helsepersonellet er ikke grunnlag for tvangen
- Motstanden er sannsynligvis resultat av sykdommen og **ikke en reell/ rasjonell motstand**
- Tvangstiltaket som nå foreslås er det **minst inngripende** (tilbakeholdelse eller sensorteknologi)
- **Graden av motstand** er ikke sterkere enn at tiltaket er forsvarlig å gi
- Pasientens evne og personlige **utrykk for motstand** er kartlagt og vurdert
- Er det sannsynlig at pasienten vil **gjenvinne samtykkekompetansen**
 - (varierer samtykkekompetansen, en dårlig periode nå? Infeksjon?)

Referanser

- Bruker- og pasientrettighetsloven
- Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer. Rundskriv.

 HelseDirektoratet

Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer

Rundskriv

Først publisert: 01. april 2015
Sist faglig oppdatert: 10. januar 2023

BERGEN
KOMMUNE